УДК 378.011.31:78

Леонід Оршанський, *доктор педагогічних наук, завідувач кафедри методики трудового і професійного навчання та декоративно-ужиткового мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ЕТНОДИЗАЙН ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлені роль, місце та актуальність впровадження етнодизайну в зміст професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: *декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн, етно-дизайн, учитель технологій.*

Літ. 9.

Леонид Оршанський

ЕТНОДИЗАЙН КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЕСТЕТИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье освещены роль, место и актуальность внедрения этнодизайна в содержание профессиональной подготовки будущих учителей технологий.

Ключевые слова: *декоративно-ужитковое искусство, дизайн, этнодизайн, учитель технологий.*

Leonid Orshanskiy

ETHNODESIGN AS INNOVATIVE ARTISTIC AND AESTHETIC COMPONENT OF TECHNOLOGICAL EDUCATION

The article deals with the role, place and actuality of including the ethno design into the content of technology teachers' training.

Key word: *decorative and applied arts, design, ethno design, teacher of technology.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах сучасного українського суспільства і освіти, зорієнтованих на розвиток творчої особистості, вихованої на гуманістичних цінностях з урахуванням надбань національної культури, професійна підготовка вчителів технологій має здійснюватися, окрім іншого, на засадах етнодизайну.

Проблеми професійної педагогічної освіти тісно пов'язані зі змінами, що відбуваються в суспільно-політичному житті держави та суспільній свідомості. Ці зміни потребують перегляду вимог щодо професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Нині актуалізувалась необхідність гуманізації й гуманітаризації технологічної освіти, мета якої – підготовка спеціалістів нової формації – професіоналів, які володіють широкими фаховими і загальнокультурними компетенціями (Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, Г. Дегтярьова, А. Кочубей, В. Кремень, І. Войнар та ін.). Адже освіта сприяє цілісному гармонійному розвитку кожної особистості, враховуючи її індивідуальні характеристики, творчі можливості під час оволодіння професією. До того ж, наголошує В. Кремень, розвиток кожної окремої людини на основі її здібностей – це головний важіль подальшого прогресу суспільства [3, 3]. Нові умови потребують нових рішень і не можуть не впливати на переосмислення багатьох соціальних і освітніх технологій, як у відношенні розвитку освіти в цілому, так і в розв'язанні проблеми професійного особистісного становлення. Функція гуманітарної освіти полягає в тому, щоб привести в рух потенційну духовну енергію студентів, спрямувати її в русло свідомої культурної творчості.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства, освіти і виробництва, технологічна освіта покликана формувати, насамперед, особистість, яка володіє конкретними професійно-педагогічними компетенціями й, водночас, вихованої на загальнолюдських і національних культурних традиціях, особистість творчу, мислячу, активну, що постійно самовдосконалюється.

З іншого боку, зростання конкуренції на світовому ринку товарів і послуг висуває нові, більш жорсткі вимоги до виробленої продукції, яка має бути не лише бездоганною за якістю, а й гідно репрезентувати національну самобутність країни-виробника. Тому дизайн, більшою мірою етнодизайн, розглядається як важлива складова змісту технологічної освіти. Дизайн стає нормою в сучасному суспільстві і проявляється в усіх

© Л. Оршанський, 2011

сферах діяльності й буття людини: у промисловому виробництві, економіці, культурі, освіті. Відсутність зв'язку дизайнерської освіти з промисловістю є однією з причин зубожіння власного виробника, його неспроможності втілити сучасні дизайнерські розробки. В умовах сучасного розвитку суспільства "дизайн має стати частиною будь-якої освіти в тому значенні, за якими наука і гуманітарна сфера є складовою будь-якого навчання", погоджуємося з думкою В. Сидоренка [6, 2]. Дизайн, так само як і технологічна діяльність, спрямовується на творення матеріальної культури, однак з урахуванням художньо-естетичної складової. Він об'єднує художньо-предметну творчість і науково - обґрунтовану інженерно-технологічну практику в галузі промислового виробництва. Саме дизайн є першоосновою у виробництві промислових виробів, до яких виявляє утилітарні, ергономічні, художньо-естетичні вимоги споживач. Дизайн об'єднує як технічний, так і художній боки, однак останній у вітчизняній промисловості й технологічній освіті, зазвичай, мав другорядне значення.

Вдаючись до галузі дизайну, слід визначитися із сутністю цього поняття. Зазначимо, що існують різні його тлумачення, оскільки різноплановими є завдання і сфери його призначення. Наприклад: "дизайн" (*англ. design*) – *задум, план, намір, творчий задум, проект, креслення, розрахунок, конструкція, ескіз, малюнок, композиція, витвір мистецтва.* Це тлумачення вказує на спорідненість дизайну як явища з художньо-проектною діяльністю. В іншому визначені "дизайн" – це *творчий метод,* процес і результат художньо-технічного проектування промислових виробів, що задовольняють утилітарні та естетичні потреби людини. Водночас, "дизайн" визначається як комплексна *науково-практична діяльність* щодо формування гармонійного, естетично повноцінного середовища життєдіяльності людини і розроблення об'єктів матеріальної культури [9]. Отже, поняття "дизайн" розглядається в трьох значеннях, як: задум, метод і діяльність.

У сучасних умовах розвитку виробництва саме дизайн визначає якість промислових товарів. Тому в змісті фахової підготовки майбутніх учителів технологій він є одним із засобів формування їхньої художньо-естетичної культури. Дизайн, як засіб художньо-естетичного перетворення дійсності, що охоплює практично всі сфери людської діяльності, нині стає інтегративно-комунікативним компонентом усієї системи технологічної освіти України. Зважаючи на це, необхідно створювати умови для саморозвитку української дизайн-освіти, зазначає В. Тягур, й науково обґрунтувати перспективи розвитку дизайну в українській етнокультурі. На його думку, нині дизайн залишається технократичним за своєю суттю, а він повинен мати статус культуротворчого мистецтва [8, 90]. Культуротворчим елементом у змісті професійної підготовки майбутніх учителів технологій, на наше глибоке переконання, має стати етнодизайн.

Дизайн, як зазначалося, це особлива проектна діяльність, що об'єднує "художню" і "технічну" творчість. Дизайн одночасно існує у двох вимірах – у сфері мистецтва (художнє), що оперує образами, пластикою, пропорціями, об'єднаними в одне композиційне ціле й водночас у сфері техніки (технічне або інженерне), що потребує чіткості й математичного розрахунку. "Технічне" в дизайні не випадково займає місце після "художнього", оскільки технічне це своєрідний переклад абстрактної мови "художнього" на практичну мову "технічного", тобто втілення творчого задуму в реальну проектну форму.

Стосовно складного терміну "етнодизайн", він утворюється поєднанням двох слів – "етнічний" і "дизайн". "Етно" вживається майже в усіх народне, національне (напр., етнографія, етнолінгвістика, етнопсихологія тощо). Воно утворене від "етнос" (*грец. – ethnos*) означає народ, стійка спільність людей, що історично склалась на певній території [4, 100]. Етнічний (народний) – такий, що належить певному народу, його культурі, традиціям [7, 261]. Отже, *етнодизайн нами розглядається як проектна діяльність зі створення сучасних форм матеріального середовища з використанням традиційних елементів культури певного етносу.* Етнічний дизайн відповідає змістовим та естетичним характеристикам конкретної етнокультури, використовує національний колорит, характерний для традицій того чи іншого народу.

У постіндустріальний період розвитку суспільства сучасний дизайн намагається позбутися диктату індустрії і техніки, звертається до загальнолюдських цінностей, до духовного світу людини мовою художніх образів, соціально-культурних значень і традиційних символів. Етнічний дизайн – це мистецька течія, що виникла як альтернатива до технократизму сучасного життя і зумовлена прагненням зберегти самобутність народної культури. З розвитком промислового виробництва вона стала втрачати свої позиції. Однак сучасні глобалізаційні процеси спонукають до національної самоідентифікації в дизайні й актуалізуються в різноманітних виявах етнічного дизайну. Подібні прагнення властиві й Україні як європейській державі з глибинними історичними та культурними традиціями. Україна

є одним з найбільших центрів дизайнерської культури на пострадянському просторі, акцентує Д. Бородаєв [1]. Формування національної моделі дизайну на народних традиціях привело до створення оригінальних зразків мистецтва й дало змогу науковцям констатувати наявність "нового українського стилю", що виразно вказало на прагнення української творчої інтелігенції репрезентувати своєрідність художнього світовідчуття власного народу.

Етнодизайн – це багатогранне поняття, що інтегрує художні, технічні, проектні, культурні, мистецькі, етнонаціональні ознаки. З іншого боку, етнодизайн – це своєрідна трансформація елементів національної культури, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва, в сучасних промислових виробах, тобто в етнодизайні поєдналися традиційне декоративно-ужиткове мистецтво і сучасні промислові технології. Без взаємозв'язку цих складових – традиційного і сучасного, професійна підготовка майбутніх учителів технологій в умовах реформування національної освіти, на нашу думку, не буде повною. З цього приводу слушною є думка академіка І. Зязюна: "На сучасному етапі розвитку суспільства складається нова освітня ситуація, для якої характерне посилення етнізації змісту освіти" [2, 9].

Сучасна професійна підготовка вчителів технологій, творчі якості яких необхідно розкривати саме в процесі навчально-виховної діяльності на засадах етнодизайну, розвиває творчий потенціал кожного студента, долучає до народного мистецтва, культурних національних цінностей, підвищуючи в такий спосіб загальну культуру особистості, фахівця, громадянина, що є запорукою культурного поступу суспільства. Етнодизайн у сучасних умовах виступає інноваційним напрямом розвитку культурної спадщини, будучи "надійним тилом, базою і основою для формування культури майбутнього" [5, 348]. У системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій він постає у вигляді інноваційних зрушень, що формують у майбутнього вчителя естетичну культуру, як національну ціннісну основу освіти.

Зважаючи на окреслені положення реформування сучасної освіти, використання етнодизайну в професійній підготовці майбутніх учителів технологій етнодизайн виступає тим інноваційним компонентом, який вносить у технологічну освіту художньо-естетичну складову й, водночас, наближає студентську молодь до цінностей національної культури. Нині педагог є носієм національної культури і моральності етносу, виразником менталітету свого народу і, що лише тоді суспільні зміни можуть мати дійсно гуманний ефект, коли вони базуються на стійкій системі історико-культурних цінностей і традицій нації. Саме в середовищі національної культури, використовуючи надбання традиційної педагогіки, можливе успішне розв'язання проблеми формування творчої, всебічно розвиненої особистості з високим рівнем національної самосвідомості.

На нашу думку, етнодизайн у змісті технологічної освіти може стати тією складовою, що гарантуватиме культурний розвиток особистості і забезпечуватиме загальну естетизацію і гуманізацію суспільства. Професійна діяльність учителя технологій на засадах етнодизайну передбачає наявність у нього здатності навчати учнів на засадах національної (поліетнічної) культури, виробляти вміння творчо мислити, пропонувати нові ідеї, використовувати нестандартні рішення, що робитиме досконалою його професійну діяльність. Для цього вчитель технологій має володіти широким колом професійних компетенцій, бути митцем, майстром-наставником, дослідником, творчою особистістю. Саме від особистості педагога залежить, чи розкриється творчий потенціал учнів, яким буде рівень їх трудової підготовки, чи стануть вони особистостями, гідними громадянами своєї держави.

Етнодизайн синтезує духовне й матеріальне, виступає як система культурно-естетичних зв'язків. Його використання в змісті професійної підготовки майбутніх учителів технологій завдання яких, зберігаючи кращі традиції національної культури в умовах промислового виробництва, взаємовпливу і взаємопроникнення культур, виховати цілком сучасних фахівців. Етнодизайн як будь-яке мистецтво, впливає на емоційну сферу людини (естетична насолода від художньо оформленого виробу, емоційне задоволення від споглядання і використання твору тощо). Етнодизайнерська компонента як елемент творчий у змісті професійної підготовки пробуджує в студентів креативність, почуття змагальності, бажання творити і досягати результату. Все це разом є важливим чинником формування художньо-естетичного смаку та творчих якостей майбутніх учителів технологій.

Висновок. Упровадження етнодизайну в освітню практику педагогічних ВНЗ набуло актуальності та потребує теоретичного осмислення і невідкладного практичного розв'язання. Етнодизайн як засіб формування проектної художньо-естетичної культури, національної самосвідомості майбутніх учителів технологій має стати складовою їхньої професійної підготовки. Саме етнодизайн у змісті

технологічної освіти та етнодизайнерська діяльність, як засіб творчого художнього розвитку майбутніх учителів розширить межі їхньої професійної художньо-естетичної, проектної й дослідницької компетентності.

1. Бородаев Д. Особенности формирования этнической стилевой модели вебдизайна в условиях глобализации / Д. Бородаев // Вісн. Харьківської держ. акад. дизайну і мистецтв. – Х.; 2005. – № 9. – С. 19 – 30.

2. Зязюн І.А. Інтегративна функція культурної парадигми / І.А. Зязюн // Професійно-художня освіта України: зб. наук. праць / [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – К.: Черкаси, 2008. – Вип. V. – С. 3 – 13.

3. Кремень В.Г. Гідну відповідь викликам XXI століття / Василь Кремень // Проф.-техн. освіта. – 2006. – № 4. – С. 2 – 4.

4. Професійна освіта: словник / [уклад. С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало] – К.: Вища школа, 2000. – 381 с.

5. Савельева И.Н. Имидж современного дизайна и пути его формирования на основе развития традиций этнодизайна / И.Н. Савельева // "Имиджелогия – 2005". – М.; 2005. – С. 348 – 350.2.

6. Сидоренко В.Ф. Дизайнерские методы познания: стаття із збірника "Дизайн в общеобразовательной системе" / В.Ф. Сидоренко: [електронний ресурс]. – Режим доступу: http: /www.rosdesign.com/ design_materials 2/diz_ metod. htm.

7. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. – К.: Голов. ред. укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1974. – 775 с.

8. Тягур В.М. Викладання дизайну в педагогічних навчальних закладах / В.М. Тягур // Вісн. Житом. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 3 – С. 89 – 92.

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:/ /uk.wikipedia. org/ wiki

Стаття надійшла до редакції 07.12.2010

УДК 37.012

Михайло Копельчак, *кандидат педагогічних наук,доцент, завідувач відділу управління в системі профтехосвіти Львівського науково-практичного центру ПТО НАПН України*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИКІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті висвітлюються основні напрями підготовки робітників у професійно-технічних навчальних закладах в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: *висококваліфікований робітник, професійна підготовка, професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ).*

Літ. 3.

Михаил Копельчак

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ РАБОЧИХ В ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

В статье освещают основные направления подготовки рабочих в профессионально-технических учебных заведениях в контексте европейской интеграции.

Ключевые слова: *высококвалифицированный рабочий, профессиональная подготовка, профессионально-технические учебные заведения (ПТУЗ).*

Michael Kopelchak

FEATURES TRAINING WORKERS IN VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION SCHOOLS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The article covers the main areas of training of workers in vocational education in the context of European integration.

Key words: *highly skilled workers, training, vocational education (VET).*

Актуальність дослідження. Світовий досвід свідчить, що стабільність та ефективність економіки країни прямо залежить від кількості задіяних у ній висококваліфікованих і високоосвічених робітників. Виходячи з цього, у країнах зі соціально-орієнтованою економікою постійно збільшується термін навчання дорослого населення. Зокрема, за останні двадцять п'ять років в Італії він виріс з 5,5 до 13,5 років; в Японії – з 9,2 до 16,1; у Франції – з 9,8 до 17,2 року.

© М. Копельчак, 2011